

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu arvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue pitää tärkeänä, että palvelutarpeen kasvu huomioidaan riittävällä tasolla, jotta rahoitus seuraa alueen todellista palvelutarpeen kehitystä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen väestö ikääntyy maan keskiarvoa ripeämmin ja siten palvelutarve kasvaa koko ajan. Nykyinen SOME-malliin perustuva päivitys on hyväksyttävissä, jos se kuvastaa riittävällä tarkkuudella todellista palvelutarvetta. Mikäli malli ei riittävästi huomioi alueemme korkeaa palvelutarvetta, sitä on täsmennettävä.

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Säästötoimenpiteet, joilla palvelutarpeen kasvun huomiointi pudotetaan 80 → 60 %, heikentävät erityisesti niitä alueita, joilla palvelutarve kasvaa voimakkaasti. Päijät-Häme kuuluu näihin alueisiin. Rahoituksen vähentäminen lisää merkittävästi riskiä, että lakisääteiset palvelut vaarantuvat etenkin, jos samanaikaisesti tavoitellaan taseeseen kertyneen alijäämän kattamista. Lisäksi lakisääteisten palveluiden tuottaminen vaarantuu, mikäli kustannuskehitys ei hidastu säästölinjausten tahdissa. Päijät-Hämeen hyvinvointialue ei voi kannattaa esitettyä muutosta.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän

rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue kannattaa ehdotettua säästöjen kompensatiota (palvelutarpeen osuuden nosto +1 %-yks. ja asukasperusteisuuden vähentäminen). Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tarvekertoimet ovat keskimääräistä korkeammat ja väestönkasvu hitaampaa, ja ehdotettu muutos kohdentaa säästöjä oikeudenmukaisemmin palvelutarpeeseen perustuen. On kuitenkin huomioitava, että kompensatio kuitenkin korjaa vain pienen osan 60 % -rajoituksen aiheuttamasta rahoitusvajeesta. Kompensatiota voidaan pitää oikeansuuntaisena ja se on kannatettava, mutta sen taso on riittämätön kompensoimaan säästötoimien vaikutuksia. Kaiken kaikkiaan hyvinvointi-alueille suunnattavien lisäsäästöjen osalta tulisi noudattaa pidättyvää, mikäli niiden lakisääteisiä velvoitteita ei vastaavasti vähennetä.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertomien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

THL:n tutkimukseen perustuvat maltilliset päivitykset — kuten pitkäaikaisdiagnoosien kahden vuoden tarkastelu ja tekniset korjaukset — ovat perusteltuja. Sen sijaan laajennukset, joiden tietopohja ei ole vielä luotettava (sairausluokkien merkittävä lisääminen, yksityisen terveydenhuollon laajat diagnoosit, käyttömuuttajat), voivat vääristää rahoitusta alueiden välillä. Päijät-Hämeen näkökulmasta erityisen tärkeää on, ettei malliin jää tekijöitä, jotka kohdistavat rahoitusta alueille, joilla palvelutarve näkyy yksityisen sektorin diagnooseissa, mutta palveluiden kustannusrasite ei kohdistu hyvinvointialueelle. Päijät-Hämeen hyvinvointialue kannattaa vaiheittaista ja maltillista päivitystä, mutta ei kannata sellaisia mallinlaajennuksia, joiden yhdenmukaisen tietopohjan luotettavuudesta ei voida varmistua.

5. Palvelutarvekertomien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue näkee myönteisinä toimet, joilla tuetaan tietopohjan laadun varmistamista. Rahoitusmallissa olevat pienetkin virheet voivat aiheuttaa merkittäviä rahoitusmuutoksia alueiden välillä. THL:n oikeus korjata ilmeisiä virheitä on tärkeä yhdenvertaisen rahoituksen kannalta ja on välttämätön toimenpide rahoitusjärjestelmän uskottavuuden säilyttämiseksi.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue näkee esitetyt muutokset saaristoisuuskertoimen osalta kannatettavina, sillä esitetty malli on selkeämpi kuin nykyinen.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasausten porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasausten määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue kannattaa siirtymätasausten porrastuksen kiristämistä esitettyyn aikatauluun. Lisäksi Päijät-Hämeen hyvinvointialue toteaa, että siirtymätasauksiin kohdistuvia säästötoimenpiteitä on perusteltua kohdentaa erityisesti siirtymätasauslisää saaville alueille sillä, se tukee näiden alueiden nopeampaa siirtymistä tarveperusteisen rahoituksen riittävyyteen. Tällä hetkellä tarveperusteinen rahoitus jää usein toteutuneita kustannuksia pienemmäksi erityisesti alueilla missä tarveperusteisen rahoitusjärjestelmän perusteet rikkoo täydellisesti negatiivinen siirtymätasaus. Rahoitusta leikkaavasta siirtymätasauksesta tulisi luopua välittömästi, koska se asettaa alueiden asukkaat perustuslain vastaisesti epätasa-arvoiseen asemaan palveluiden tarveperusteisen saatavuuden näkökulmasta. Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle vuosina 2023–2025 osoitettu rahoitus ei ole ollut THL:n laskeman laskennallisen tarveperusteisen arvion mukainen. Hyvinvointialueen laskennalliseen rahoitukseen on kohdistettu siirtymätasausvähennystä ko. vuosille yhteensä noin 144 miljoonaa euroa. Mikäli Päijät-Hämeen hyvinvointialueen rahoitus olisi ollut maakunnan asukkaiden palveluiden tarveperusteisen mukainen, alijäämää Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ei olisi syntynyt vuosina 2023–2025, vaan talous olisi ollut ylijäämäinen jokaisena vuotena.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

Ehdotetut leikkaukset vuosina 2028–2030 säästävät valtion menoja, mutta heikentävät alueiden rahoituspohjaa ja vaikeuttavat talouden tasapainon saavuttamista ja kertyneiden alijäämien kattamista. Päijät-Hämeen hyvinvointialue ei kannata leikkauksen kohdistamista tasaisesti per asukas, koska alueen rahoitus ei nytkään ole tarveperusteisella tasolla. Mahdollinen leikkaus tulisi kohdentaa siirtymätasauslisää saaville hyvinvointialueille.

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella ei ole saaristoa lain tarkoittamassa merkityksessä. Käsitteen tarkentaminen luonnonmaantieteeseen perustuvaksi on johdonmukaista. Esitys selkeyttää lainsäädäntöä.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Muutoksella ei ole vaikutusta Päijät-Hämeen hyvinvointialueeseen. Perusteiden täsmentäminen ja yhdenvertaisuus ovat kannatettavia.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Päijät-Hämeen hyvinvointialue korostaa, että:

- Rahoitusmallin kokonaisuus ei saa heikentää alueen mahdollisuutta järjestää lakisääteiset palvelut.
- Esitettyjen leikkausten aikataulu pitää suhteuttaa palvelujärjestelmän sopeutumiskykyyn.
- Tarveperusteisuuden vahvistaminen on oikeansuuntainen muutos, mutta sitä ei tule tehdä samanaikaisesti merkittävien säästötoimien kanssa.
- Tarveperusteista rahoitusta leikkaavasta siirtymätasausvähennyksestä tulee luopua nopealla aikataululla, koska se rapauttaa koko rahoitusjärjestelmän perusteet yhdistettynä vaatimukseen alijäämien kattamisesta.
- Tietopohjan luotettavuus on varmistettava ennen mallin laajentamista, jotta rahoitus kohdentuu yhdenvertaisesti ja oikeiden perusteiden mukaisesti.

Niemi Antti
Päijät-Hämeen hyvinvointialue

Viljakainen Maarit
Päijät-Hämeen hyvinvointialue - talousjohtaja Antti Niemi